

„Kauza Bečva“

Kompetence a činnosti jednotlivých orgánů
a institucí v průběhu havárie
(současnost a návrh nového systému)

Arnošt Kult

Popis postupu jednotlivých orgánů a institucí v průběhu havárie na Bečvě

K havárii na řece *Bečvě* došlo v neděli 20. září 2020. Na základě pozdější výpovědi člena rybářského svazu je zřejmé, že u mostu v *Choryni* došlo k první změně v chování ryb již v 9:30 – k prvním úhynům pak asi v 10:00¹. Masivní úhyny ryb byly následně pozorovány rybáři v 10:30 cca 1 km od mostu v *Choryni* po směru toku řeky, přičemž již okolo 10:00 bylo pozorováno zvláštní chování ryb. K nahlášení události na *Policii České republiky* jednatelem *MO Českého rybářského svazu Choryně* došlo ve 12:20² (bezprostředně poté, co se v *Bečvě* nad mostem v *Choryni* objevily ryby se ztrátou orientace)³.

K nahlášení *Policii České republiky* došlo ze *Špiček* již ve 12:02. Úhyn ryb byl rovněž nahlášen *Hasičskému záchrannému sboru (HZS)* v 11:58⁴. Pracovníkovi *vodoprávního úřadu Valašské Meziříčí* byla havárie nahlášena *Policíí České republiky* ve 12:47. Ve 12:46 došlo k zásahu příslušníků ze stanice *Valašské Meziříčí*. Stejně jako rybáři i hasiči pozorovali v dané době nestandardní chování ryb – ty se u hladiny pohybovaly velmi rychle, u dna byly klidnější⁵. Docházelo k jejich vyskakování z vody na břeh a k následnému úhynu jak ve vodě, tak na břehu. Mnohem vážnější byla situace dále po toku řeky.

¹ *Sněmovní dokument 9016 – Závěrečná zpráva Vyšetřovací komise k ekologické katastrofě na řece Bečvě*, s. 6.

² Dle sdělení Ing. Stanislava Pernického. *Dokument 9016* uvádí čas 11:30.

³ *Sněmovní dokument 9016 – Závěrečná zpráva Vyšetřovací komise k ekologické katastrofě na řece Bečvě*, s. 5.

⁴ Dle sdělení Ing. Stanislava Pernického. *Dokument 9016* uvádí čas 12:34.

⁵ *Sněmovní dokument 9016 – Závěrečná zpráva Vyšetřovací komise k ekologické katastrofě na řece Bečvě*, s. 3.

Přestože se rybáři pokusili najít zdroj ohrožení – nebyl nalezen – první zmatené ryby se objevovaly cca 680 m od *Choryňského mostu* proti proudu⁶.

Bylo rovněž provedeno orientační zjištění pH vody za pomoci lakmusových papírků ve výši 6,5–7⁷. Ve 14:30 téhož dne byla kontaktována pohotovostní linka *Oblastního inspektorátu České inspekce životního prostředí Olomouc* s tím, že území *obce s rozšířenou působností Valašské Meziříčí* není v jejich působnosti – a též že místně příslušný je pouze *Oblastní inspektorát České inspekce životního prostředí Brno*.

Následně byl kontaktován brněnský inspektorát a jemu byl popsán stav události. Příslušnou pracovníci bylo telefonicky sděleno, že na pracovišti není přítomna akreditovaná osoba s oprávněním k odběru vzorků. Proto došlo k předání vzorků pracovníku vodoprávního úřadu, tj. *odboru životního prostředí Městského úřadu Valašského Meziříčí*. Na jeho žádost byla v 15:01 přes *operační středisko Hasičského záchranného sboru Zlín* povolána *výjezdní skupina chemické laboratoře Hasičského záchranného sboru moravskoslezského kraje* z Frenštátu, neboť nebylo možné dané vzorky odebrat vlastními silami. V 17:03 došlo k příjezdu výjezdní skupiny do Valašského Meziříčí. Poté byl kontaktován pracovník *vodoprávního úřadu Valašského Meziříčí* a došlo k dalšímu odběru vzorků z řeky *Bečvy*. V 17:30 byla znovu provedena kontrola stavu a situace v lokalitě mostu u Choryně – byla zde zjištěna přítomnost pohybujících se ryb – už bez zjevných příznaků.

⁶ *Sněmovní dokument 9016 – Závěrečná zpráva Vyšetřovací komise k ekologické katastrofě na řece Bečvě*, s. 5.

⁷ Jde o poměrně nízkou hodnotu – běžně se pH v řece Bečvě pohybuje okolo hodnoty 8,0.

Vodoprávnímu úřadu v Hranicích byla havárie nahlášena 20. září ve 12:08. Pracovnice *vodoprávního úřadu Hranice* se po konzultaci s úsekovým technikem *Povodí Moravy, s. p.*, dostavila na most přes řeku *Bečvu* (v *Hustopečích nad Bečvou*), kde jí byla sdělena informace o dosavadním postupu *Hasičského záchranného sboru Olomouckého kraje, Policie České republiky, Povodí Moravy, s. p.*, a rybářů.

Správce vodního toku – Povodí Moravy, s. p., (úsekový technik) se dostavil ve 12:20 na místo havárie, posléze byl vystřídán po hodině krizovým technikem. Došlo k umístění norných stěn, nicméně se usoudilo, že látku není možné nornou stěnou ani sorbentem likvidovat.

Následně bylo rozhodnuto o nadlepšení odtoku z vodní nádrže *Bystřička* za účelem naředění znečištěné povrchové vody.

Až v odpoledních hodinách se dostavil pracovník *Oblastního inspektorátu České inspekce životního prostředí Olomouc*, který v 15:52 odebral vzorky kontaminované vody a kadáverů ryb z toku *Bečvy* v *Ústí*, kde aktuálně docházelo k úhynu ryb, – byla zde nainstalována norná stěna a probíhal zde sběr uhynulých ryb.

Poté zástupce *České inspekce životního prostředí* provedl orientační monitoring bezobratlých živočichů. Bylo zjištěno, že minimálně část makrozoobentosu přežila. Inspektor ukončil terénní šetření v 17:00 a v 17:30 předal vzorky do *laboratoře Státního veterinárního ústavu Olomouc*⁸.

⁸ *Sněmovní dokument 9016 – Závěrečná zpráva Vyšetřovací komise k ekologické katastrofě na řece Bečvě*, s. 8.

V 18:19 byly postupně odebírány vzorky vody od *Ústí* směrem k *Teplicím nad Bečvou* a *Hranicím*. Členové výjezdni skupiny rovněž převzali vzorky vody od hasičů, kteří je odebírali v *Lipníku nad Bečvou* a *Hranicích*. Ve 20:14 výjezdni skupina chemické laboratoře odjela zpět do Frenštátu pod Radhoštěm⁹.

Ráno 21. září 2020 (v pondělí) došlo ke kontaktování pracovníků *odboru životního prostředí Zlín, vodoprávního úřadu Zlín* a k opětovnému kontaktování *České inspekce životního prostředí*. V následujících dnech byly prověřovány lokality možného úniku a odebírány vzorky včetně zapáchající šachty se stojatou vodou v katastrálním území *Lhotka nad Bečvou*, jejíž vyústění se však nepodařilo dohledat. Ve spolupráci s *Českou inspekcí životního prostředí* byly vytipovány společnosti, z jejichž provozoven by mohlo dojít k úniku.

Došlo ke kontrole lagun ve společnosti *DEZA, a. s.*, které byly vizuálně v pořádku (včetně živých ryb, mechů a řas). Dále byly kontaktovány společnosti *Energoaqua, a. s.*, *Sonavox, s. r. o.*, *Cie Plasty, s. r. o.*, které nepotvrdily žádnou havárii.

Byla provedena kontrola společnosti *Strabag, a. s.*, ve které prý bylo vše v pořádku¹⁰. Během dne byly rovněž odebírány vzorky uhynulých ryb a vody. Až 21. září bylo *Českou inspekcí životního prostředí* zahájeno inspekční šetření, jehož předmětem byl monitoring toku a odběr vzorků vody.

⁹ *Sněmovní dokument 9016 – Závěrečná zpráva Vyšetřovací komise k ekologické katastrofě na řece Bečvě*, s. 4.

¹⁰ *Tamtéž*, s. 6.

Řízení pokračovalo i v následujících dnech¹¹. V pondělí 21. září 2020 došlo k šetření u laguny společnosti *DEZA, a. s.*, – ale bez odběru vzorků. Poté došlo k vizuálnímu šetření u drážního tělesa vyhloubeného společností *Strabag, a. s.* (bez odběru vzorků)¹². U výústního objektu společnosti *Energoaqua, a. s.*, došlo 23. září 2020 (s ohledem na vizuální a pachová zjištění) též k odběru vzorků. Analýza vzorků byla zaměřena mj. i na kyanidy. Ve středu 23. září, ve čtvrtek 24. září a v pátek 25. září 2020 šetření pokračovalo v dalších společnostech.

Dne 22. září 2020 *Česká inspekce životního prostředí* požádala o součinnost *Povodí Moravy, s. p.*, – následně dodala ve středu 23. září 2020 ráno čtyři vzorky k vyšetření. *Povodí Moravy, s. p.*, svolalo krizový štáb – došlo ke kontaktování kolegů z *Rakouska* a *Slovenska* a dalším zvýšením průtoků. Dne 23. září 2020 probíhal odběr dalších vzorků – koncentrace klesaly. Dále pak *Povodí Moravy, s. p.*, spolupracovalo i při zarybnění řeky *Bečvy*¹³.

¹¹ Tamtéž, s. 8.

¹² Podle pozdějších informací byl odběr vzorků proveden pracovníky *Povodí Moravy, s. p.* ČIŽP však tyto vzorky nepřevzala.

¹³ *Sněmovní dokument 9016 – Závěrečná zpráva Vyšetřovací komise k ekologické katastrofě na řece Bečvě*, s. 10.

Navrhovaný (MŽP) zcela nový § 19a za stávající § 19 vodního zákona

(1) Správci povodí a vodoprávní úřady vedou evidenci výpustí odpadních vod ze zdrojů znečištění do vod povrchových.

(2) Evidence zahrnuje zdroje a výpusti odpadních vod, ke kterým je vydáno povolení k nakládání s vodami podle § 8 odst. 1 písm. c), jakož i další zdroje a výpusti odpadních vod do vod povrchových, ke kterým není vydáno povolení k nakládání s vodami podle § 8 odst. 1 písm. c), a které zjistí správci povodí a vodoprávní úřady při výkonu činností podle § 47 a § 110.

(3) Ministerstvo zemědělství ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí vyhláškou stanoví rozsah a způsob vedení evidence podle odstavce 1, vymezí rozsah údajů, způsob jejich zjišťování a způsob jejich ukládání do informačního systému veřejné správy¹¹⁾ a způsob přechodu informací evidence podle § 19 do tohoto informačního systému.

(4) Správci povodí a vodoprávní úřady jsou povinni z jimi vedené evidence podle odstavce 1 ukládat údaje v rozsahu stanoveném vyhláškou vydanou podle odstavce 3 do informačního systému veřejné správy (§ 22 odst. 6) a předávat je průběžně v elektronické podobě Ministerstvu zemědělství.

Připomínek bylo mnoho. Téměř všechny zcela negativní.

Navrhované (MŽP) a stávající znění § 40 vodního zákona

(2) Havárií je vždy zhoršení nebo závažné ohrožení jakosti povrchových nebo podzemních vod ropnými látkami, kyanidy, těžkými kovy, zvláště nebezpečnými závadnými látkami, prioritními nebezpečnými látkami, popřípadě radioaktivními látkami a radioaktivními odpady, nebo zhoršení nebo ohrožení jakosti povrchových nebo podzemních vod v chráněné oblasti přirozené akumulace vod nebo v ochranném pásmu vodního zdroje.

(3) Za součást havárie¹⁴ se považují rovněž technické poruchy a závady zařízení k zachycování, skladování, likvidaci, dopravě nebo odkládání závadných látek, které vlastní havárii předcházely a jsou s ní v příčinné souvislosti.

Stávající znění § 40

(1) Havárií je mimořádné závažné zhoršení nebo mimořádné závažné ohrožení jakosti povrchových nebo podzemních vod.

(2) Za havárii se vždy považují případy závažného zhoršení nebo mimořádného ohrožení jakosti povrchových nebo podzemních vod ropnými látkami, zvláště nebezpečnými závadnými látkami, popřípadě radioaktivními zářiči a radioaktivními odpady, nebo dojde-li ke zhoršení nebo ohrožení jakosti povrchových nebo podzemních vod v chráněných oblastech přirozené akumulace vod nebo v ochranných pásmech vodních zdrojů.

(3) Dále se za havárii považují případy technických poruch a závad zařízení k zachycování, skladování, dopravě a odkládání látek uvedených v odstavci 2, pokud takovému vniknutí předcházejí.

¹⁴ Krajský úřad Středočeského kraje: „Slova „součást havárie“ evokují rozšíření pojmu havárie definovaného v předchozích odstavcích § 40. V občanském právu slovo „součást“ znamená něco, co nemůže být samostatným předmětem občanskoprávních vztahů a vždy sdílí osud věci hlavní (viz § 505 NOZ: Součástí věci je vše, co k ní podle její povahy náleží a co nemůže být od věci odděleno, aniž se tím věc znehodnotí.). Havárie je „stav“ jakožto důsledky případné poruchy zařízení. Navrhovaným zněním dochází k „přičtení“ příčiny k následku. Pokud (dle důvodové zprávy) je definice součásti havárie nezbytná pouze pro zjišťování příčin, měla by být tato potřeba upravena v § 41 odst. 5.

Stávající znění § 41 vodního zákona

1) Ten, kdo způsobil havárii (dále jen "původce havárie"), je povinen činit bezprostřední opatření k odstraňování příčin a následků havárie. Přitom se řídí havarijním plánem, popřípadě pokyny vodoprávního úřadu a České inspekce životního prostředí.

(2) Kdo způsobí nebo zjistí havárii, je povinen ji neprodleně hlásit Hasičskému záchrannému sboru České republiky nebo jednotkám požární ochrany nebo Policii České republiky, případně správci povodí.

(3) Hasičský záchranný sbor České republiky, Policie České republiky a správce povodí jsou povinni neprodleně informovat o jim nahlášené havárii příslušný vodoprávní úřad a Českou inspekci životního prostředí, která bude o havárii, k níž došlo v ochranných pásmech přírodních léčivých zdrojů a zdrojů přírodních minerálních vod a na povrchových vodách využívaných podle § 34, informovat též Ministerstvo zdravotnictví. Řízení prací při zneškodňování havárií přísluší vodoprávnímu úřadu, který o havárii neprodleně informuje správce povodí.

(4) Dojde-li k havárii mimořádného rozsahu, která může závažným způsobem ohrozit životy nebo zdraví lidí nebo způsobit značné škody na majetku, platí při zabraňování škodlivým následkům havárie přiměřeně ustanovení o ochraně před povodněmi.

(5) Původce havárie je povinen na vyzvu orgánů uvedených v odstavci 3 při provádění opatření při odstraňování příčin a následků havárie s těmito orgány spolupracovat.

(6) Osoby, které se zúčastnily zneškodňování havárie, jsou povinny poskytnout České inspekci životního prostředí potřebné údaje, pokud si jejich poskytnutí vyžádá, a Hasičskému záchrannému sboru České republiky.

(7) Ministerstvo životního prostředí stanoví vyhláškou způsob a rozsah hlášení havárií, jejich zneškodňování a odstraňování jejich škodlivých následků.

Navrhované znění § 41 vodního zákona

(1) Ten, kdo způsobí havárii (dále jen „původce havárie“) nebo zjistí havárii, je povinen ji neprodleně hlásit Hasičskému záchrannému sboru České republiky.

(2) Původce havárie je povinen činit bezprostřední opatření k odstraňování příčin a následků havárie (dále jen „zneškodňování havárie“). Přitom se řídí schváleným havarijním plánem, popřípadě pokyny vodoprávního úřadu příslušného podle místa havárie nebo Hasičského záchranného sboru České republiky. Za místo havárie se považuje místo vzniku havárie nebo, není-li místo vzniku havárie známo, místo, kde byla havárie poprvé zjištěna.

(3) Hasičský záchranný sbor České republiky neprodleně informuje o jemu nahlášené havárii vodoprávní úřad příslušný podle místa havárie, správce povodí, Českou inspekci životního prostředí a Policii České republiky. Dojde-li k havárii v ochranném pásmu přírodního léčivého zdroje nebo zdroje přírodních minerálních vod nebo na povrchových vodách využívaných ke koupání podle § 34, informuje Česká inspekce životního prostředí neprodleně Ministerstvo zdravotnictví. Dojde-li při havárii k ohrožení nebo znečištění zdroje pitné vody, informuje vodoprávní úřad příslušný podle místa havárie neprodleně příslušnou krajskou hygienickou stanicí.

(4) Řízení záchranných a likvidačních prací při havárii koordinuje Hasičský záchranný sbor České republiky. Řízení prací při zneškodňování havárie přísluší vodoprávnímu úřadu příslušnému podle místa havárie, který spolupracuje s Hasičským záchranným sborem České republiky. Vodoprávní úřad příslušný podle místa havárie si může vyžádat součinnost České inspekce životního prostředí, správce povodí a Police České republiky. Při zneškodňování havárie spolupracují s vodoprávním úřadem příslušným podle místa havárie další vodoprávní úřady, jejichž správní obvody byly nebo mohou být havárií zasaženy.

(5) Šetření příčin havárie přísluší vodoprávnímu úřadu příslušnému podle místa havárie. Při šetření příčin havárie si vodoprávní úřad může vyžádat součinnost České inspekce životního prostředí, správce povodí a Policie České republiky, případně dalších vodoprávních úřadů, pokud jejich správní obvody byly havárií zasaženy. Pro účely šetření příčin havárie správce povodí zajistí odběry vzorků havárií zasažené povrchové nebo podzemní vody včetně příslušných pevných matric a vypouštěných odpadních vod v havárii zasaženém území a jejich bezodkladné předání laboratoři s příslušnou akreditací pro rozbor uvedených vzorků; tím není dotčena možnost odběru vzorků subjekty uvedenými v odstavci 4.

(6) Česká inspekce životního prostředí, správci povodí, Policie České republiky a vodoprávní úřady, jejichž správní obvody byly havárií zasaženy, jsou povinny poskytnout součinnost při řízení prací při zneškodňování havárie a při šetření příčin havárie.

(7) Původce havárie je povinen na výzvu orgánů a osob uvedených v odstavci 3 při provádění opatření při zneškodňování havárie s těmito orgány a osobami spolupracovat.

(8) Osoby, které se zúčastnily zneškodňování havárie, jsou povinny poskytnout potřebné údaje Hasičskému záchrannému sboru České republiky, vodoprávnímu úřadu příslušnému podle místa havárie a České inspekci životního prostředí, pokud si jejich poskytnutí vyžádá.

(9) Ministerstvo životního prostředí stanoví vyhláškou způsob a rozsah hlášení havárií, jejich zneškodňování, šetření jejich příčin, způsob odběru vzorků a odstraňování jejich škodlivých následků.

Ministr pro legislativu a předseda Legislativní rady vlády v připomínkách uvedl: „Vodoprávní úřady zejména na malých ORP **nemají dostatečné personální obsazení (1 nebo 2 pracovníci), technické zázemí ani vybavení a jejich agenda je mnohem užší. Netýká se např. provozů velkých firem, jejichž povolování spadá pod zákon o IPPC (zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a o omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů), což přímo souvisí se šetřením některých z těch nejzávažnějších havárií. Kontrola v této i dalších obdobných oblastech přísluší ze zákona České inspekci životního prostředí (ČIŽP). ČIŽP má celostátní působnost, dostatečné personální, odborné a technické zázemí, nepřetržitou havarijní službu a je vybavena všemi potřebnými kompetencemi.**

Jihočeský kraj uvedl: „*Toto je již třetí návrh, ve kterém stále ze strany MŽP zůstává řízení při zneškodňování havárie na vodoprávním úřadu. Opakovaně jsme navrhovali, aby řízení havárií a šetření příčin havárií bylo dáno ČIŽP. Současný stav, kdy řízení havárií náleží vodoprávnímu úřadu není uspokojivý, tak by se mělo hledat takové řešení, kterým se dospěje ke stavu, který bude mít lepší výsledky než ten současný stav. Podstatou připomínky je to, aby řízení každé havárie přešlo do kompetence České inspekce životního prostředí a vodoprávní úřad měl postavení spolupracujícího správního orgánu.*“ Jihočeský kraj též upozornil i na tuto okolnost že Česká inspekce životního prostředí zákonem č. 113/2018 Sb. přišla s účinností od 1. 1. 2019 kompletně o poplatkovou agendu, která tímto datem přešla na Státní fond životního prostředí.

Krajský úřad Středočeského kraje uvedl: „*Důvodová zpráva uvádí, že vodoprávní úřady nejsou k řízení likvidačních prací při havárii dostatečně vybaveny, a to zejména personálně, odborně a materiálně. Není tedy jasné, proč je navrženo, aby řízení prací při zneškodňování havárie (tj. odstranění příčin a následků havárie) příslušelo vodoprávnímu úřadu. Matoucí a nedostatečně provázané s činností vodoprávního úřadu je označení navržené činnosti Hasičského záchranného sboru „koordinuje řízení záchranných a likvidačních prací“. Důvodová zpráva na straně 3 uvádí, že Hasičskému záchrannému sboru přísluší řízení záchranných a likvidačních prací. Navrhujeme, aby řízení prací při zneškodňování havárie příslušelo vždy (nejen v případě havárií podléhajících zákonu o integrovaném záchranném systému) Hasičskému záchrannému sboru.*“

Krajský úřad Libereckého kraje uvedl: „*Vodoprávní úřady zejména na malých ORP nemají dostatečné personální obsazení (1 nebo 2 pracovníci). Jsou zahlceny mnoha povinnostmi a agendami, které s novelami zákonů stále narůstají. Pracovníci těchto vodoprávních úřadů neznají provozní velkých firem, jejichž povolování spadá pod zákon o IPPC (zákon č. 76/2002 Sb., zákon o integrované prevenci a o omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů (zákon o integrované prevenci) a jejichž kontrola přísluší ze zákona České inspekci životního prostředí. Naproti tomu Česká inspekce životního prostředí má celostátní působnost, dostatečné personální, odborné a technické zázemí a je vybavena všemi potřebnými kompetencemi. Není zatížena povolovací činností, jako vodoprávní úřady, je ze zákona kontrolním orgánem a má přehled zejména o rizikových provozech.*“

Návrh dalšího postupu legislativních a koordinačních prací

Pro účely dalšího postupu bude nezbytné, aby jak *Ministerstvo životního prostředí*, tak *Ministerstvo zemědělství* umožnilo získat příslušné potřebné podklady jak od *České inspekce životního prostředí*, tak od *s. p. Povodí*. Rovněž bude nezbytná spolupráce s *Českou informační agenturou životního prostředí (CENIA)*. Po provedené analýze by následná předběžná studie, případně zpracovaná *Výzkumným ústavem vodohospodářským T. G. Masaryka, veřejnou výzkumnou institucí*, byla zaslána k připomínkám *Ministerstvu životního prostředí, Ministerstvu vnitra, Ministerstvu zemědělství* (případně i *Ministerstvu zdravotnictví, Ministerstvu financí, Státnímu úřadu pro jadernou bezpečnost*). Samozřejmě též *České inspekci životního prostředí, Hasičskému záchrannému sboru České republiky, jednotlivým krajským úřadům* a všem *s. p. Povodí*.

Před vlastním návrhem paragrafovaného znění bude nezbytné provést rozsáhlé rešeršní práce. Bylo by vhodné, aby *Česká inspekce životního prostředí* poskytla veškeré nezbytné podklady – především by šlo o úřední ***záznamy o význačných vodohospodářských haváriích***. Z poskytnutých podkladů by se zjistilo, které prvky stávajícího systému jsou funkční a které nikoliv. Na základě souboru dat a dalších popisných údajů by bylo možné provést jednoznačné pojmové vymezení (pokud možno i v souladu se *zákonem č. 239/2000 Sb.*). Domníváme se, že bude nutné rozlišovat havárie na ty, ***kteřé jsou původcem havárie ohlášené a na ty, které ohlášeny nejsou*** (kde je původce neznámý /viz i kauzu Bečva/).

V žádném případě není možné navrhovanou novelu zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů, zasílat jako vládní návrh do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky bez novelizovaných návrhů „doprovodných“ prováděcích předpisů. V daném případě jde především o vyhlášku č. 450/2005 Sb., o náležitostech nakládání se závadnými látkami a náležitostech havarijního plánu, způsobu a rozsahu hlášení havárií, jejich zneškodňování a odstraňování jejich škodlivých následků, ve znění vyhlášky č. 66/2014 Sb. a vyhlášky č. 175/2011 Sb. Doporučuje se „rozdělení“ na dva prováděcí předpisy:

- a) vyhlášku č. 450/2005 Sb., o náležitostech nakládání se závadnými látkami a náležitostech havarijního plánu, ve znění vyhlášky č. 66/2014 Sb., vyhlášky č. 175/2011 Sb. a vyhlášky č. xxx/2023 Sb.
- b) vyhlášku č. xxx/2023 Sb., o způsobu a rozsahu hlášení havárií, jejich zneškodňování a odstraňování jejich škodlivých následků.

První vyhláška by byla plně v kompetenci *Ministerstva životního prostředí*¹⁵. Naopak druhá by byla společným prováděcím právním předpisem *Ministerstva životního prostředí, Ministerstva vnitra a Ministerstva zemědělství* (případně *Ministerstva zdravotnictví a Státního úřadu pro jadernou bezpečnost*).

¹⁵ Novela by byla „nekomplikovaná“. Asi následující: „*Ministerstvo životního prostředí stanoví podle § 39 odst. 8 a § 41 odst. 7 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění zákona č. 150/2010 Sb. a zákona xxx/2023 Sb. Čl. I. Vyhláška č. 450/2005 Sb., o náležitostech nakládání se závadnými látkami a náležitostech havarijního plánu, ve znění vyhlášky č. 66/2014 Sb., vyhlášky č. 175/2011 Sb. se mění takto: Paragrafy 7–13 se zrušují.*“

V návaznosti na vyhlášku č. 252/2013 Sb., o rozsahu údajů v evidencích stavu povrchových a podzemních vod a o způsobu zpracování, ukládání a předávání těchto údajů do informačních systémů veřejné správy, ve znění vyhlášky č. 87/2021 Sb., by byla zpracována novela, která by zahrnula i informační systém veřejné správy v oblasti vodohospodářských havárií a též rozšířila ustanovení § 15 – evidence vypouštění odpadních vod (s ohledem na výpusti). Tento novelizovaný prováděcí předpis by byl zpracován *Ministerstvem životního prostředí* a *Ministerstvem zemědělství* – též i *Ministerstvem vnitra* (s ohledem na případné napojení na informační systém *Hasičského záchranného sboru České republiky*).

Teprve poté by mohl být souběžně zahájen vlastní vývoj navrhovaného systému „Vodohospodářské havárie“ – spolu s institucionálním zakotvením dalších podpůrných činností, školení pracovníků *Hasičského záchranného sboru České republiky*, vzorkování a další podporou všech potřebných činností laboratoří *Hasičského záchranného sboru České republiky*.

Do systému laboratoří by pak měly být prioritně zahrnuty všechny vysoce odborně kvalifikované laboratoře *s. p. Povodí* – rovněž i příslušné hygienické laboratoře. Následně by byly zahrnuty též další (již nestátní) vodohospodářské laboratoře působící v oblasti vodovodů a kanalizací pro veřejnou potřebu. Jako poslední by do systému bylo možné zahrnout i komerční laboratoře. Hlavní podmínkou by samozřejmě bylo příslušné osvědčení o akreditaci dle příslušné ČSN EN ISO/IEC¹⁶.

¹⁶ Podrobnosti by stanovila novelizovaná vyhláška č. 450/2005 Sb.

Kromě novely vodního zákona a novely vyhlášky č. 450/2005 Sb., o náležitostech nakládání se závadnými látkami a náležitostech havarijního plánu, způsobu a rozsahu hlášení havárií, jejich zneškodňování a odstraňování jejich škodlivých následků, ve znění vyhlášky č. 66/2014 Sb. a vyhlášky č. 175/2011 Sb., bude s nejvyšší pravděpodobností nezbytné provést i příslušné právní úpravy i v zákonu č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Oba předpisy (jak zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů /vodní zákon/, ve znění pozdějších předpisů, tak zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů) by měly mít stanoveny alespoň částečně shodné kompetence při řízení prací při zneškodňování havárií.

Dále bude vhodné provést zcela zásadní změnu stávající koncepce kompetencí stanovených ve vodním zákonu – a to **posílení pravomocí Hasičského záchranného sboru České republiky.**

Navrhované vymezení základních pojmů

Nejprve vymezíme havárie podle typu vod. Mohou nastat jen dvě možnosti:

- a) havárie které mají za následek významné zhoršení jakosti *povrchových vod*¹⁷ a
- b) havárie které mají za následek (méně časté) zhoršení jakosti *podzemních vod*¹⁸.

Doporučuje se prioritně v celém systému věnovat především haváriím vyskytujícím se na povrchových vodách. Havárie na vodách podzemních lze označit za „lokální“ a časově „neakutní“. Též zde není problematické vypátrat příslušného původce havárie. S ohledem na ohlášení havárie lze provést členění na:

- a) *havárie původcem havárie ohlášená* a
- b) *havárie původcem havárie neohlášená* (jde o havárii u které není v době prováděného zneškodňování havárie či odstraňování následků havárie původce znám).

¹⁷ Bylo by možné ještě členění na povrchové vody stojaté a tekoucí. Bohužel stávající vodní zákon toto vymezení nezná.

¹⁸ Havárie na podzemních vodách jsou mnohem méně časté. *Zpráva o stavu vodního hospodářství ČR v roce 2020* (tzv. „Modrá zpráva“) uvádí, že v roce 2020 bylo do centrální evidence havárií (kterou vede Česká inspekce životního prostředí) zapsáno celkem 194 havárií, které naplnily ve své skutkové podstatě definici havárie dle § 40 zákona č. 254/2001 Sb. *Ke znečištění podzemních vod došlo jen ve třech případech*, v jednom případě byla současně znečištěna podzemní i povrchová voda.

Vyhláška č. 450/2005 Sb.¹⁹	Zákon č. 254/2001 Sb.²⁰	Zákon č. 239/2000 Sb.²¹
Hlášení havárie (§ 4)	Hlášení havárie (§ 41 odst. 2)	
Bezprostřední odstraňování příčin havárie (§ 9)	Bezprostřední opatření k odstraňování příčin a následků havárie (§ 41 odst. 1)	
Zneškodňování havárie (§ 10)	Zneškodňování havárie (§ 10)	Záchranné práce (§ 2 písm. c))
Odstraňování následků havárie (§ 11)	Odstranění následků nedovoleného vypouštění odpadních vod, nedovoleného nakládání se závadnými látkami nebo havárií (§ 42 odst. 1)	Likvidační práce (§ 2 písm. d))
<i>Šetření příčin havárie (v současných předpisech chybí)</i>		
	Opatření k nápravě (§ 42)	

Z výše uvedené tabulky bude možné odvodit nové (již systematické a konzistentní) členění pojmů (vycházíme především z vyhlášky č. 450/2005 Sb., o náležitostech nakládání se závadnými látkami a náležitostech havarijního plánu, způsobu a rozsahu hlášení havárií, jejich zneškodňování a odstraňování jejich škodlivých následků, ve znění vyhlášky č. 66/2014 Sb. a vyhlášky č. 175/2011 Sb.):

¹⁹ Stávající znění vyhlášky č. 450/2005 Sb., o náležitostech nakládání se závadnými látkami a náležitostech havarijního plánu, způsobu a rozsahu hlášení havárií, jejich zneškodňování a odstraňování jejich škodlivých následků, ve znění vyhlášky č. 66/2014 Sb. a vyhlášky č. 175/2011 Sb.

²⁰ Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů (současné platné znění – nikoliv návrh novely).

²¹ Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

- a) **hlášení havárie** (primárně *Hasičskému záchrannému sboru České republiky – též Policii České republiky*);
- b) **bezprostřední odstraňování příčin havárie** (opatření, která vedou k bezprostřednímu odstranění příčin havárie a k zamezení šíření závadných látek do horninového prostředí a povrchových nebo podzemních vod, spočívají zejména v uzavření a zajištění uzavíracích ventilů, zaslepení havarovaných potrubí, opravě nádrží, odčerpání zbytků závadných látek z porušených obalů, cisteren, skladovacích a přepravních nádrží nebo z přeložení zbytků závadných látek z dopravních prostředků a kontejnerů, je-li to technicky možné; dále se jedná o opatření k zamezení výbuchu, požáru a zamoření závadnými látkami /§ 9 vyhlášky č. 450/2005 Sb./);
- c) **zneškodňování havárie**²² (zásah směřující k odstranění závadných látek z nesaturované a saturované zóny, zemin a z povrchových a podzemních vod za účelem dosažení jakosti vody na úroveň obvyklou před havárií, nadlepšování průtoků ve vodních tocích, dávkování chemických činidel a provzdušňování, použití pevných sorbentů atp. /**záchranné práce** dle zákona č. 239/2000 Sb./);

²² Podle zákona č. 239/2000 Sb. jde o „**záchranné práce**“ – tj. činnost k odvrácení nebo omezení bezprostředního působení rizik vzniklých mimořádnou událostí, zejména ve vztahu k ohrožení života, zdraví, majetku nebo životního prostředí, a vedoucí k přerušení jejich příčin. Určité pojmové vymezení obsahovala již vyhláška č. 6/1977 Sb., o ochraně jakosti povrchových a podzemních vod. V § 8 je definováno „**hlášení havárie**“. V § 12 bylo použito (v nadpisu paragrafu) „**zneškodňování havárie a odstraňování jejich škodlivých následků**“. To bylo členěno na: „**bezprostřední opatření k zneškodňování havárie**“ a na „**opatření k odstranění škodlivých následků havárie**“. V § 12 odst. 2 je dále „**bezprostřední opatření k zneškodňování havárie**“ členěno na: „**neprodlené hlášení havárie**“, „**co nejrychlejší odstranění příčin havárie**“ a na „**zabránění škodlivým následkům havárie nebo alespoň jejich zmírnění tak, aby byly co nejmenší**“. Čistě pro zajímavost – v rovněž už zrušeném zákonu č. 138/1973 Sb., o vodách (vodním zákonu), ve znění pozdějších předpisů, je v nadpisu § 27 uvedeno pouze „neurčité“ „**opatření k nápravě**“.

- d) **odstraňování následků havárie**²³ (u povrchových vod odstranění zachycených závadných látek, případně jiných hmot jimi kontaminovaných, zachycení a následné odstranění uhynulých ryb, případně jiných vodních živočichů a vyčištění koryta a břehů vodních toků – u podzemních vod jde o sanační čerpání /**likvidační práce** dle zákona č. 239/2000 Sb./).
- e) **šetření příčin havárie** (především odběry vzorků – u havárie původcem havárie neohlášené jde o zjištění původce);
- f) **opatření k nápravě** (viz celý § 42 zákona č. 254/2001 Sb.).

Bod c) je možné pojmově ztotožnit s tzv. **záchrannými pracemi**, definovanými v zákonu č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Bod d) pak s tzv. **likvidačními pracemi**. S ohledem na pojmové vymezení „etap“ prací souvisejících s příslušnými bezprostředními a následnými opatřeními lze zaznamenat poměrně značný pojmový „chaos“.

²³ Podle zákona č. 239/2000 Sb. jde o „**likvidační práce**“ – činnosti k odstranění následků způsobených mimořádnou událostí. Existuje poměrně vhodné pojmové vymezení ve zrušené vyhlášce č. 6/1977 Sb., o ochraně jakosti povrchových a podzemních vod. Šlo by o první „etapu“, která by mohla být pojímána jako synonymum k tzv. „**záchranným pracím**“ podle zákona č. 239/2000 Sb. Pokud jde o druhou etapu – „**opatření k odstranění škodlivých následků havárie**“ – ta je v § 12 odst. 3 členěna na: „**likvidaci uniklých závadných látek**“, „**sledování jakosti ohrožené podzemní vody, je-li nebezpečí průniku závadných látek do země**“ a na „**uvedení zasaženého místa, pokud možno do původního stavu**“. Ke konci této poznámky si dovolueme navrhnout, aby v zákonu č. 239/2000 Sb. byly „**likvidační práce**“ pozměněny na „**likvidační práce a následná opatření**“.

Navrhovaný informační systém „Vodohospodářské havárie“ a jeho vazby na další informační systémy veřejné správy

- 1) Lokalizace výpustí – vytvoření a průběžná aktualizace databáze v rámci ISVS VODA
- 2) Vytvoření a stálá aktualizace databáze možného úniku závadných látek
- 3) Vytvoření a stálá aktualizace databáze kontaktů
- 4) Vytvoření a stálá aktualizace databáze vodohospodářských havárií
- 5) Vytvoření a stálá aktualizace databáze akreditovaných laboratoří – vhodných pro měření jakosti povrchových, podzemních a odpadních vod

Vhodná by byla mapová aplikaci orientovaná na mobilní telefony. Příslušná mapa by se podle GPS našla sama podle polohy mobilu. Velitel zásahu příslušného záchranného sboru by následně viděl na mobilu všechny výpusti v daném dílčím povodí. Při kliknutí na danou výpust by se objevila informace o tom, jaké odpadní vody (příp. dešťové vody) jsou příslušnou kanalizací odváděny. V mobilní aplikaci by byly i návody co mají příslušné útvary *Hasičského záchranného sboru České republiky* konat. Telefonicky by mohli vše konzultovat s vybranými odborníky *České inspekce životního prostředí a s. p. Povodí* (na základě databáze kontaktů). Též by zde byly dostupné návody, kde a jak mají být odebrány vzorky povrchové či odpadní vody. Podle databáze možného úniku závadných látek (viz výše) by se mohli operativně rozhodovat, jak postupovat při ***zneškodňování havárie*** či při ***odstraňování následků havárie***. Obdobně i ***při šetření havárie***. Jednalo by se především o ***havárie původcem havárie neohlášené***. Podrobnosti by stanovil až detailní projekt navrhované mobilní aplikace.

Děkuji za pozornost.

ARNOŠT KULT

Místo trvalého pobytu:

Dolní Maxov 656

468 44 Josefův Důl

Tel.: 483 312 141

Mob.: 725 365 204 (špatný signál)

arnost.kult@vuv.cz

arnost.kult@seznam.cz

<https://www.facebook.com/arnost.kult.9>

<https://www.youtube.com/channel/UCmhROjIPm-NtlEZfmZBuceg/videos>